

Kass Róbertné Pornai Éva

Hová? Miért? Mikor? Mivel? Kivel?

„Az izgalom megszállta a falut.
Százötz gyerek ma éjjel nem aludt.”

Mécs László *A kirándulás elmaradt* című versének kezdő sorait idéztem (Összes versei 1920-1940. Második kiadás, Athenaeum, 1942. 394. oldal). Valamennyien emlékszünk gyermekkorunk várva várt kirándulásainak izgalmas előkészületeire, főként az indulás előtti éjszakai aggodalomra: milyen idő lesz? Számunkra ez volt a legfontosabb. „Iskolaudvar. Az eső pereg, az éggel együtt sír százötz gyerek.” Jaj, csak ezt ne! A kis kosárka berakva, minden fontos dolog becsomagolva, reggel csak az ételmet készíti el frissen anyánk. Igaz, ott van az összehajtogatott esőkabát, a táska aljában az esernyő is, de nehogy elő kelljen vennünk!

Másodikos elemista voltam. Zalaegerszegről Búcsúszentlászlóra mentünk a szüleimmel és a zarándokok csoportjával. Nyári napsütés kísérte utunkat. Kezemben a kis kosárka, benne ropogós cseresznye. Az úton lassan ballagtunk, énekelünk. Nagyon tetszett nekem az egész. Anyukám fogta a kezemet, apukám a nővéremét, a másik kezükben az úti csomagot hozták. Aztán egy domb tetején megláttuk a templomot a fák között, a sok embert, a körmenetek libegő zászlóit. A nap többi eseménye már homályos, de élénken él bennem ennek az útnak a szívet melengető csodája, az együttlét öröme, szüleim áhítatos mosolya.

Ugyancsak ennek az időszaknak az élménye egy iskolai sétánk. Medve Éva tanítónő igen sokoldalúan igyekezett fejleszteni bennünk a környezetünk meglátásának, megismerésének igényét. Zalaegerszeg egyik parkjába (úgy emlékszem, Rózsakert volt a neve) vitt el minket egy „szabad beszélgetés” órán. Az őszt kellett megfigyelnünk, az eget, a fákat, a leveleket, a virágokat. Utána a tanteremben rajzlapokat osztott szét közöttünk, s azon örökítettük meg az őszi képet, gondosan kiszínezve a csupaszodó ágakat, tarka leveleket, lekókadó virágokat, ahogy láttuk. Minden rajzot megmutatott az osztálynak, a legkisebb jó meglátást is megdicsérte. (Mai pedagógusi szememmel nagyra értékelem tanítását, igazán gondosan megtervezett, előkészített, szemléletes, eredményes „szabad beszélgetés” órát tartott.)

Az én korosztályomban – akik a háború előtt már iskolába jártak – minden bizonnyal felidéződik a mindenszentek délutánján tett temetői látogatás a tanító nénivel. A „hősök

sírházhoz” mentünk, virágot tettünk rá, és a lobogó gyertya szélről vibráló kis lángja mellett halkán énekeltük: „Ezeréves magyar rögök, meséljetez nekünk: Hósi halált, dicső halált hányan haltak értünk, Mennyi vércsepp, mennyi könnycsepp a mi örökségünk.” Közben (majdnem minden évben!) eleredt az eső, az idő is szomorúságot árasztott.

Sümegei kedves, mély érzésű osztályfőnökünk (Tóth M. Viola nővér, remélem, él még) arra is gondot fordított, hogy aki (jelen esetben én) betegség miatt nem lehetett ott a tavaszi kiránduláson a vároldalban, valamelyest érezze, hogy gondoltak rá, hiányolták. Délután osztálytársaim kis csoportja állított be hozzánk, kezükben a kiránduláson szedett hóvirág-csokrocscska, amit anyukámnak adtak át. Mindnyájuk üdvözlését hozták, mielőbbi gyógyulást kívántak.

Nem emlékszem minden tanulmányi sétára. De ha csak néhány rögződik bennü(n)k, akkor is érdemes gonddal megtervezni kirándulásai(n)kat, hiszen nem tudhatjuk, melyik hat a gyerekekre olyan mélységben, hogy évtizedek múlva is megmelegszik a szíve, ha eszébe jut.

Hová, miért megyünk kirándulni?

Elsősorban azért, hogy jól érezzük magunkat. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha megteremtjük a feltételeket. Ha sikeres utakat szervezünk, akkor gyermekeink, tanulóink megkedvelik ezt az időtöltést, és később ők szervezik majd a túrákat maguknak, később gyermekeiknek. Célunk továbbá, hogy ismeretlen tájakat járjunk be. Ha a gyerekek megismerik hazánk nevezetességeit, jobban fogják szeretni szülőföldünket, oltalmazzák, büszkéek lesznek rá. A kellemes körülmények között szerzett élmények maradandóak lesznek. Az erdei séta közben énekelt dalok felidézése visszahozza az emlékeket, a hangulatot, az együttlét örömét. Sok szép tájat, épületet láthatnak, egy-egy tájhoz kapcsolódó eseményt, jelentős irodalmi, történelmi személyt, tudósokat, művészeket „ismerhetnek meg”, tehát bővülnek a világról alkotott benyomásaik. Színházi előadásra is vigyük el tanítványainkat. Ezáltal fejlesztjük kultúrájukat, lehetővé tesszük számukra a szép és erkölcsnemesítő élmények befogadását, megtanítjuk a színházi viselkedés szabályaira, előkészítjük őket a felnőttkori színházi „igényre”. Vagyis, miközben szórakoznak, jól érzik magukat, gyönyörködnek a sok szépségben, gyarapodnak ismereteik, gazdagodik egyéniségük, lelkiviláguk, és jobban megértik távolabb élő honfitársaikat is, azok gondjait, nehézségeit.

Rendkívül szerzeágázó ez a pedagógusi tevékenység (is!). Nem lehet „ad hoc”, hangulat szerint hirtelen döntve elindulni a tanulókkal. A jól szervezett iskolában ezeknek a tanulmányi kirándulásoknak hagyományai vannak, amit – amíg jobbat nem tudunk – érdemes követni.

Aszódon, Mátyásföldön kialakult rendszerben zajlottak (talán zajlanak most is) ezek a jeles napok. Az osztályfőnöki munkaközösség vezetője az év elején beszélje meg az iskolavezetéssel és az osztályfőnökökkel a programot. Ha az eddigi terv bevált, akkor folytatható. Ez a pedagógiai tervezés azt eredményezi, hogy az általános iskola felső tagozatos

tanulói a négy év alatt viszonylag komplex képet kapnak hazánkról. Ismerkedjenek meg fővárosunkkal, egy történelmi (és egyben irodalmi) nevezetes hellyel (pl. Eger, Visegrád, Drégely), egy természeti tájegységgel (pl. Mecsek, Mátra, Dunakanyar), népművészetünkkel (pl. Szentendre, skanzen, Hollókő). A felsoroltak csak példák. Tervezésünket jelentős mértékben befolyásolja az a tény, hogy az országnak melyik táján élünk, milyen közlekedési lehetőségeink vannak. Az év elején a gyerekeknek és a szülőknek is tudomást kell szereznüik az iskolai hagyományról, terveinkről, a tantestület határozatáról, az anyagiakról. (Felbecsülhetetlen jelentőségük van az osztályfőnökök tapasztalatainak, melyeket elmondanak egymásnak, s felhívják a figyelmet az esetleges „buktatókra”).

Az *Értelmező kézikönyvtár* meghatározása szerint a kirándulás „felüdülés vagy ismeretszerzés végett a természetbe vagy más érdekes helyre tett utazás vagy séta” (Akadémiai Kiadó, Bp., 1972. 723. oldal). A *Szülők kislexikona* (Kossuth Könyvkiadó, 1966) ennél sokkal részletesebben tárgyalja ezt, külön részletezve a kirándulást (225. oldal), az iskolai sétákat (195. oldal), valamint az országjárást (304. oldal). Abban megegyeznek a szócikk-kifejtések, hogy egyaránt fontosnak tartják a tanító-tanár szerepét, a szülők közreműködését, továbbá az alapos szervezést, előkészítést.

A szervezés a *tervezéssel* kezdődik. Ajánlatos az ötödikes osztályfőnöknek – a korábbi iskolai megbeszélés szerint – négy éves kirándulási programot készítenie. Általában azonos dolgokat végzünk évről évre. A kiválasztott helyszínnel kapcsolatban a gyerekekkel gyűjtőmunkát végeztetünk, a kirándulásra megfigyelési szempontokat adunk. Előfordul, hogy valamelyik tanítványunk már járt ott a szüleivel, ez hasznos információkat jelenthet, továbbá fotókat, képeslapokat, prospektusokat. Mindezt felhasználjuk a tervezéskor. Azt is figyelembe vesszük, hogy milyen járművekkel jutunk el a kiszemelt helyre, ez az út mennyi ideig tart, tehát mennyi időt tölthetünk majd ott, és milyen mélységben szeretnénk megismertetni a látnivalókat. Tudnunk kell, hogy hol fogunk étkezni, megpihenni, hol találunk mosdót. Azt is előre közölnünk kell (írásban!) a szülőkkel, hogy hány órára – lehetőleg a sötétség beállta előtt! – érünk vissza az iskolához (vagy az indulási helyre). És mindezt honnan tudhatjuk teljes biztonsággal? Onnan, hogy a tanár előzőleg bejárja a kirándulás útvonalát! Így nem érhetik váratlan meglepetések. Olyan helyre, ahol a legkisebb veszély is fenyegethetné a gyerekeket, nem szabad utat tervezni! (Akár szervező osztályfőnökként, akár kísérőként vettem részt egy kiránduláson, mindig nagy szorongással „vártam” az eseményt, azon aggódtam, hogy épségben hazaérjünk mindnyájukkal.) – A *kirándulás után* érdemes egy osztályfőnöki órát arra szánni, hogy mindent megbeszéljünk. Tetszett-e nekik, mi maradt meg leginkább az emlékezetükben, mit tennének másként? A magunk értékelő véleményét is elmondjuk, tanulságot a következőkre. Ajánlatos rövid kis beszámolókat készíttetni, néhány fotót elkérni, s ezekből egy – négy év alatt elkészítendő, de „örökélményű” – kirándulási naplót összeállítani. (Tanítványaim a 25 éves osztálytalálkozókon a hajdani képek, írások felidézése, olvasgatása alatt újból átélték a régi utak örömet, romantikáját, a 10-14 éves korukban lezajlott közös kirándulások szívvidámító eseményeit.) (Manapság, ha a számítógép segítségével sokszorosítjuk, ezt a gyűjteményt mindenki megkaphatja.)

Mikor menjünk osztályunkkal kirándulni?

Ez elsősorban az iskolai munkaterv függvénye. Régen általában a tanév végére ütemeztük a tanulmányi kirándulásokat, aztán sok iskolában rájöttek (rájöttünk!) arra, hogy a tantervben szereplő téma az utolsó hónapban már nehezebben feldolgozható, vagyis nincs olyan pedagógiai „haszna”, mint ha korábbra szerveznénk. Így került be egyre több oktatási intézményben az őszi programba a kirándulás. Ennek oktatási-nevelési szempontból jelentős pozitív hatása van. Új osztályközösség, új osztályfőnök esetén sikeresebb lesz a közösség kialakítása, a gyerekek alaposabb megismerése, ha ősszel visszük őket kirándulni. Szaktárgyi szempontból: ha például a 6. osztályos gyerekekkel októberben Egerbe megyünk, akkor majd az *Egri csillagok* olvasásakor, feldolgozásakor már sokkal könnyebben „érezik át” a hely ismeretében a hősök lelkivilágát, jobban megértik a végvári vitézek hazaszeretetét, halált megvető bátorságát. Ha 8. osztályos tanulókat üzemlátogatásra viszünk (ez ugyan nem számít igazi tanulmányi kirándulásnak), a pályaválasztási gondjukban sokkal nagyobb segítségükre leszünk, mint ha a tavaszi időszakban tennénk ezt. A vidéki gyerekek gellérthegyi sétája látványosan megnöveli ismereteiket fővárosunkról, könnyebben értik és tanulják meg Budapest természeti adottságait, egyéb látnivalóit. – Ugyanakkor „hallgattassék meg a másik fél is”! Több kollégám esküdött arra, hogy a már megtanult anyag (magyar, történelem, földrajz, biológia stb.) *utólagos* szemléltetésével éri el a nagyobb hatást, mert így alaposabban elmélyíti a könyvből, a magyarázat útján megtanult ismereteket. (Ha fegyelmi szempontból kell tanácsot adnunk: tavaszra kissé „szétesik” az osztály, érzik az év végét, lazábbak, nehezebb a kiránduláshoz nélkülözhetetlen fegyelem biztosítása.) – E két nézetet nem fogom ütköztetni, csak a tapasztalataimat mondtam el. Mint ahogyan e bekezdés elején írtam: a testület által megtárgyalt, szakmailag elfogadott iskolai munkatervhez alkalmazkodjunk!

Gyakran felmerül: *kötelező-e* a kiránduláson részt venni? Erre határozottan igent mondunk. Mivel a kirándulás jellege „tanulmányi”, a tananyaghoz tartozik, ezért nem helyes, ha az osztályfőnök büntetésből kizár valakit. Előfordul, hogy betegség miatt nem tud eljönni egy tanuló (de a kirándulás napjára rendszerint mindenki meggyógyul!). Anyagi akadály ritkán merül fel, mivel az utazás lehetséges kedvezményeit igénybe vesszük, és úgyszemint szervezhetünk költséges kirándulást!

A mikor? témához kapcsolódik szorosan a kiránduláson töltött idő. Sokan szívesen vállalkoznak 2-3 napos kirándulásra is az általános iskola felső tagozatában. Négy évtizedes (ebből 15 év vezetői beosztásban) pedagógusi múltam jogosít fel arra, hogy ezt helytelenítsem. A kamaszkorba lépő 12-14 éves gyerekek még nem „nőttek fel” a szülői háztól való „éjszakai elszakadásra”! (Ha még kisebbek – és engedelmesekek! – akkor is rengeteg egészségügyi gond adódhat. Egy láz, egy gyomorrontás felzaklatja a többieket is, és nehéz megoldani a biztonságos hazajuttatást.) Ha nagyobbak, akkor más problémák merülnek fel. (Gyakorló kartársaim, emlékeznek ezekre az „őrjáratkozó” éjszakákra?! A gyerekek – akikkel sokszor a tanórán is fegyelmezési gondok vannak – még felszabadultabbak, nincsenek itt a szülők, viháncolnak, másnap mindenki fáradt, kimerült, a tanárral együtt.) Hiába nőttek természetben nagyra fiaink, lányaink, nem állhatunk ott

mindegyik mellett, tudjuk, hogy tulajdonképpen még felügyeletre és nevelésre szoruló gyerekek, ezért az életkorukból adódóan nem vállalhatjuk őket – felelősséggel! – éjszakai felügyeletre! (Nem hunyhatunk szemet a cigaretta vagy egy sörösdoboz előkerülésekor sem!) Más egy szervezett nyári tábor, és más az egy éjszakára való kiszakadás a mindennapok megszokott rendjéből és fegyelméből. „Maradinak tűnő” véleményemmel csupán gondolatokat szerettem volna ébresztetni, nem pedig elriasztani a – főként fiatal – kartársak megfontolt, felelős kalandozási kedvét.

A fentiekén kívül van még egy elhanyagolhatatlan akadálya a többnapos kirándulásnak: sok pénzbe kerül. A jelenleg „hárommillió koldus” iskolába járó gyermekei nem mind tudják megfizetni az ezzel járó költségeket. Őket otthon hagyjuk? Vagy megszégyenítő gyűjtést szervezünk részükre? Akinek otthon a mindennapi betevő falatra is szűkösen jut, hogyan szánjon erre súlyos ezreket? Ők azok, akik még a napközit sem tudják mindig befizetni, mert nincs miből. Nem szabad a kötelező általános iskolai oktatásban ilyen kemény pluszkiadásra kényszeríteni azokat, akiknek erre nem telik. Hogyan néz a kirándulás élményeit mesélőre az, aki pénz hiányában nem mehetett el a többiekkel?

Lelkesen olvastam a *külföldi* utazásról, a találkozásról a határainkon túl élő magyarokkal, a velük való megismerkedésről szóló terveket. Ez az utazás különbusszal is több napot vesz igénybe, ide csak a középiskolás korú tanulók jutnak el – igen helyesen! Örülök, hogy erre mód nyílik, és anyagilag is megteremtik a lehetőséget a kirándulásra. Elfogadhatónak és dicsérendőnek tartom a tervezetet, mely összekapcsolja határon innen és határon túl élő magyar fiataljainkat, tartós barátságok születhetnek közöttük, a későbbiekben sem huny ki köztük az összetartozás nemes érzése. (Hogyan is mondta Kossuth? „Annyi lelkesedést lássunk a megvalósításban...”)

Nem igazán kirándulásként szervezik az iskolákban a tavaszi időszakban az úgynevezett „erdei iskolát”. Nagy gondosságot, előkészítést igényel. Gyermekeket szerető, megértő, kiváló felkészültségű – kellő számú! – tanárok sora szükséges az eredményes lebonyolításhoz. A 10-12 éves gyerekek egy része (ez nem kötelező, a többiek rendszeren iskolába járnak, ahol kicsit szabadabbak számukra a tanórák) örömmel vesz részt benne. Némi tanulás, sok-sok természetismeret, összekovácsoló közösségi élmény teszi maradandóvá ezeket a napokat. Itt nem szokott fegyelmezési gond adódni, mondhatjuk, hogy mindenki jól érzi magát. Hasonló cézzal működik a téli időszakban a „sítábor”. Ez a néhány napos kiruccanás főként a szülőkkel közösen zajlik, és komoly anyagi megterhelést jelent. A nap egyik részében síoktatásban vesznek részt, majd önálló síelés következik. A viszonylag kisszámú csoportra több tanár ügyel.

Újra divat a „golyatábor”. Ezt azoknak szervezik, akik (a 9. osztályban) most kezdik közös tanulmányaikat. Még nem alakult ki teljesen a rendszer, van, ahol a tanítás első napjaiban tartják, van, ahol az azt megelőző időben. A közösség megismerése, az összezoktatás a cél.

Mivel menjünk kirándulni?

A magam részéről nem tartom a legszerencsésebbnek, ha az iskola előtt különbuszra szállnak a gyerekek, és a célnál állnak meg. Sokkal ésszerűbb, több élményt nyújt, ha igénybe veszik a közlekedés kínálta lehetőségeket. Autóbusz, villamos, metró, vonat (hiszen a mindennapi életre nevelünk!) és gyaloglás. Minél több gyalogtúra! (Eszembe jut egy rokongyerek, akit mindenhová autóval vittek, és egyszer a nagymama vonatra ült vele. Micsoda lelkesedéssel fogadta a kislány a vonatozást! Örömteli emlékezéssel mesélte mindenkinek az élményét.) Tanár koromból érdekes tapasztalatra tettem szert (és ez megisméltódott gyermelyi, zagvaszántói, aszódi, pesti gyerekeknél egyaránt): ahogy elhelyezkedtek a vonaton, azonnal éhesek lettek. Leemelték a csomagtartóból elemózsijukat, és buzgó falatozásba kezdtek. (A tanárnak már a kirándulás előkészítésekor időt kell fordítania a viselkedési kultúra megbeszélésére: mit hozzanak, és hogyan csomagolva – erre ő maga is mutasson példát –, hogyan egyenek a vonaton, hogyan vigyáznak a tisztaságra, hová dobják a rántott csirkecomb csontját, mit kezdjenek az üres üdítős dobozokkal stb.) A vonaton való utazás a mindennapi élet egy szelete. Nem csupán miértünk indítják a szerelvényeket (még akkor sem, ha egy egész szakaszt kibéreltünk), velünk együtt – vagy utánunk – mások is utazni akarnak, ahogyan felnőttkorban mindnyáju(n)kat zavarná egy diákcsoport féktelen jókedv-megnyilvánulása. Kényes vonat-téma: a „szükség” néha elkerülhetlenné teszi a WC (nem nevezhetem mosdónak!) használatát. Erről is előre tájékoztatjuk őket, s ismertetjük úticélunk legközelebbi állomását, ahol remélhetőleg kulturáltabb körülményeket találhatnak. (Ha mégis elkerülhetetlen a WC használata, egy tanárnak el kell kísérnie és a peronon megvárni a gyereket, nehogy átmenjen véletlenül (?) a következő kocsiba.)

Előfordul, de nem lehet rendszeres, hogy távolabbi úticélt választottunk, ilyenkor mégis a különbuszt részesítjük előnyben, és így nem veszítünk el értékes órákat az időnkéből.

Érdekes, hasznos, tanulságos kirándulást szervezett Esztergomba a budapesti Telepes utcai iskola nevelőtestülete a hatvanas években. Hajót béreltek, ahová az iskola felső tagozatos gyerekei tanáraikkal együtt felfértek. A dunai hajózás a felnőttek számára is felejthetetlen élményt nyújtott. A tavaszi virágzó fákkal szegélyezett utunkon szinte elvarázsolt bennünket a természet kiapadhatatlan szépsége. Nem kellett fegyelmezni, olyan lenyűgöző hatással volt a tanulókra is a „tömény szépség”. A városnézés értéke betetőzte a kirándulást. Ugyanennek az iskolának két tanára: Zajti Ferenc és Marosi András sok kirándulást szervezett. Érdekes módszert alkalmaztak a kiránduló gyerekek számontartására. Egyikük kimondta hangosan az „egy”-et (ő volt az első szám), utána a beszámolás sorrendjében kiáltottak a gyerekek, a másik tanár mondta ki a csoport végén az utolsó számot. Mindenki megfigyelte és megjegyezte az előtte és az utána következőt. Ezzel a módszerrel a pihenők végén gyorsan, hiánytalanul összeállt a csapat, s már indulhattak tovább.

A közelmúltban metróra utaztam. Kiránduló gyerekcsoport ült (állt, kapaszkodva) a szerelvényen. Halk beszélgetés hallatszott, nem több, mint a felnőtt utasok között szokásos. Figyeltem a tanárokat. Ketten kísérték az osztálynyi (kb. 25-30) gyereket. Ahogy

az Örs vezér térre értünk, tolakodás nélkül kiszálltak, az egyik tanár mellett kettesével sorakoztak, a másik tanárnő gyorsan végigszámolta őket. Rend volt. Tehát így is lehet. Odaléptem hozzájuk, és a gyerekek füle hallatára a tanárnak megdicsértem a gyerekek kulturált viselkedését, a nevelőik által biztosított nyugalmat, fegyelmet. Ez igazán jól előkészített kirándulás volt! (Távotomban visszapillantva láttam, hogy a tanárok elégedetten összemosolyogtak tanulóikkal.)

Kivel?

Ki vigye el kirándulni a gyerekeket? Kezdetben természetesen a szülő, a család. Ezzel mintegy szemléletes példát mutat, hogy miként viselkedjenek „házon kívül”. Az óvoda csak helyi, rövidebb sétákat tervezzen. Helyben is rengeteg látnivaló, megfigyelésre érdemes, érdekes dolog akad (a közeli utcák, a piac, a boltok, a természet, köztéri szobrok, játszótér stb.). Aztán jön az iskola. Az alsó tagozat „környezeti” óráin lakóhelyük, iskolájuk környezetét ismerik meg szervezeten, előzetes megfigyelési szempontok szerint. Egy-egy ilyen sétára se induljon el egyedül a tanító az osztályával! Vagy a napközis „társá”, vagy egy szabad órás kolléga legyen segítségére. Ez előre megszervezhető (hiszen nem azért indulnak el, mert éppen „kisütött a nap”). Sok buzgó szülő szeret ott „sertepertélni” az osztály körül. Ez nem baj, de ők nem felelősek a gyerekekért, nem szólhatnak bele döntéseinkbe, nem is adhatunk nekik feladatot. A sorok mellett, mögött jöhetnek velünk, de saját gyerekeiket sem utasíthatják semmire, azoknak nem adhatnak semmiféle kedvezményt. (Pl. a csomagjuk cipelésében sem vehetnek részt.) Ez a későbbiekben is érvényes. Felső kirándulásainkra rendszeresen velünk jött (a sor végén bandukolva) Páhy és Darabont nagymama, de soha, semmiben nem éreztették unokájukkal, hogy azoknak ebből előnyük származhatna. Egyedül senki nem viheti el a gyerekeket még közeli útra (pl. fogászatra) sem. Minden „megkezdett 20” tanulóra *kötelező* még egy kísérő pedagógus. Ha például 43 volt a létszám, arra már 3 nevelő jelenlétét kellett biztosítani. Erre vezető időszakomban nagy súlyt fektettem. (Mindig adódhat valami, amiért az egyik tanárnak „ki kell lépnie” a sorból, pl. egy tanuló elhagyott táskája után nézni, egy bokaficamnál orvoshoz vinni a sérültet. Szerencsére egyik sem történt meg!) A szervezett kerékpáros túrákon kiváltképpen „hasznos” a szülők jelenléte (s mint korábban említettem: a sítáborokban is).

A tanulmányi kirándulás, séta nem csak akkor hasznos, ha „jó messzire” megyünk! Budapest XVI. kerületében (a Táncsics Mihály – az én időmben még csak – „Általános” Iskolában) egy lelkes magyartanár (Laczik Pálné) rendszeresen elvitte a tanulókat a Kerepesi temetőbe, az ott nyugvó írók, költők sírjához, ha a tananyagban aktuális volt. Igen nagyra értékeltem ezt a buzgalmát. (Magam múzeumi sétákat tartottam egy érdeklődő kis szakköri csoportnak.) Egy másik tanár – aki a fotókört vezette – hétvégeken fotósétákat tartott a szakkör tanulóival, állatkerti sétákon, városligeti utakon, természettudományi múzeumi fotózáson örökítették meg élményeiket, melyekből év végén szép bemutató

kiállítás rendeztek. Emlékezetes tanulmányi kirándulások voltak ezek, évtizedek múlva is hálásan emlegették a hajdani diákok. Tudomásom van arról, hogy egy fiatal tanár (XVI. kerületi Móra Ferenc Általános Iskola) a kerületi (lakóhelyi) szervezésű nemzeti ünnepeinkre viszi el az arra jelentkező tanulókat, és akik mindegyikre elmennek, azoknak a tanév végén jutalomként külön kirándulást szervez. És még hány meg hány buzgó, hivatásszerető pedagógus tartja fontosnak a tanulók ismereteinek gyarapítását, ezzel együtt a hazafias nevelésüket, az erkölcsi, esztétikai, érzelmi nevelést!

Kezdő tanár koromban Gyermelyen tanítottunk (a férjemmel). A nagyon szigorú, következetes igazgató (Papp Ferenc) olyan emlékezetes, színes, élményt adó „Madarak és fák napját” szervezett a tanulók részére, hogy mindmáig emlékemben él nekem is ez az esemény. Nem kellett utaznunk, mert a közeli erdőbe vonult ki az iskola, s ott egy tanulságosan szórakoztató napot töltöttünk el együtt (a mai pedagógusok számára megfelelő volna „szemléltető oktatás”-nak!).

Sok tapasztalatot szerez a pedagógus az évek során. Vannak folytatásra méltó megfigyeléseink, de olyanok is, melyeket gondosan elkerülünk a következő évben. Közben elolvassuk az ezzel kapcsolatos szakirodalmat, meghallgatjuk kollégáinkat, vitatkozunk velük és néha magunkkal is. Lassan kialakulnak módszereink, amelyek a körülmények függvényében változhatnak, mert a pedagógiában nagyon kevés az örökérvényűség. Ami mégis állandó, az a gyerekszeretet, a mindig „jót” feltételező és akaró optimizmus. Ezért választottuk és vállaljuk – a tömérdek nehézség ellenére is – ezt a pályát.

Aki elkezd keresgélni, a témában kutatni, szakirodalom tömegére bukkanhat. Tudományos tételek, megfigyelések, statisztikák, különböző felmérések és kimutatások jelentenek ki „megdönthetetlen” igazságokat. Én töprengő alkat vagyok, nem fogadok el fenntartás nélkül minden kijelentést. Tanácsot sem úgy adtam, hogy azt „egy az egyben” megvalósítsák. Aki a kirándulásról szóló írásomat végigolvasta, bizonyára talál benne megszívelni valót, ám feltételezem, hogy néhol ellenérzést váltott ki belőle. Az jó, mert felelősséggel gondolkodik, s magának is van a témáról tapasztalata, véleménye, melyet döntően a mindennapi munkája, megfigyelései során alakított ki. Közben ne feledkezzen el arról, hogy ami tegnap bevált, holnapra talán elavult lesz. Ám van egy régi „igazság”: „panta rei”, a világgal együtt mi magunk is változunk, és a mindenkori gyerekek sem egyformák. Ezért mondják el egymásnak folyamatosan a tapasztalataikat, vitázzanak hevesen (szép békésen)! Ugyanis a vélemények, tapasztalatok, nézetek kicserélése viszi előre a nevelés – a jövő(nk) – ügyét.

Szabadfoglalkozás a tájház kertjében

Alkotó és műve a tehetségműhely kiállításán